

שמעני וגו' שהוא כפי' לו, ודו"ק¹⁰.

כ"ג, י"ט. ואחרי כן קבר אברהם וגו'.

כתב הראב"ע וז"ל: ונזכרה זאת הפרשה להודיע מעלת ארץ ישראל על כל הארצות לחיים ולמתיים עכ"ל. ועיין ברמב"ן שדחה טעם זה, והביא שרבותינו אמרו שגם זה מן הנסיונות של אברהם שביקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה אותו עכ"ל. והנה אמת שכפ"ק דב"ב¹¹ הביאו שהשטן אמר להקב"ה נסיון זה, אבל חז"ל לא מנوهו בין הנסיונות, עיין באבות דרבי נתן [פל"ג אות ב']. ונראה שלא מנו נסיון זה מטעם שבאמת בני חת אמרו איש ממנו לא יכלה ממך אפילו את קברו שהכין לו לעצמו, ולכבוד יחשב להם אם יקח מהם, וגם עפרון בעצמו אמר לו: לעיני בני עמי נתתה לך, אלא שאברהם לא קיבל מפני שלא רצה ליהנות משל אחרים, וא"כ מה היה לו להרהר אחרי מדותיו של הקב"ה.

ולי נראה דעיקר כוונת הכתוב בפרשה

תרגם: כמו אונקלוס: וסגיד, וכדלעיל [י"ח פ"ב] וירץ לקראתם גו' וישתחו ארצה, וכן לעיל [י"ט פ"א] ויקם לקראתם וישתחו אפים ארצה. והיה אפשר לומר משום דהתם כתיב "ארצה", וא"כ אי אפשר לפרש "גתן", וכן בכל מקום שכתוב "ויקד וישתחו" א"כ כבר הוזכרה הגחנה, וא"כ על כרחך שהשתחויה היא הסגידה. אבל היותר נכון הוא דהשתחויה לבן אדם תרגם בשם גחינה⁷, והשתחויה לה' תרגם בשם סגידה⁸. ואפשר שהוא מפרש בפרשת יתרו [י"ח פ"ז]: וישתחו וישק לו, שהשתחויה היתה לשמים, ודו"ק היטב⁹.

כ"ג, י"ג. אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה וגו'.

- פירש"י וז"ל: אתה אומר לי לשמוע לך וליקח בחנם אני אי אפשרי בכך אך אם אתה לו שמעני הלואי ותשמעני עכ"ל. ועיין בישעיה [מ"ח פי"ח]: לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו'. ולולא דמסתפינא הו"א שלעיל [כפי"א] שכתוב לא אדני

7. ראייה לזה מלהלן פי"ב, לקמן ל"ג פ"ג, פ"ו ופ"ז, וכן מלקמן ל"ז פ"ט ופ"י, וכן משמות ל"ג פ"י. ועיין לקמן מ"ב פ"ו ומ"ג פכ"ו ופכ"ח, וצ"ל דמלך שאני, ודו"ק.

8. ראייה לזה מלקמן כ"ד פכ"ו ופמ"ח, מ"ז פל"א, ועוד הרבה מקומות. ומ"מ צ"ל דלאו דוקא השתחויה לה' אלא השתחויה לכל אלקות (להבדיל) תרגם בשם סגידה, כי בכל פעם שהוזכר במקרא השתחויה לאלהים אחרים תרגם כך.

9. דבאמת לא מפורש בקרא מי השתחוה למי, רק חז"ל במכילתא שם דרשו שמשו השתחוה ליתרו וכמו שפירש"י שם, אבל א"כ מדוע תרגם יונתן "וסגיד" הרי ההשתחויה היתה לבן אדם, ולכן אפשר שיונתן הבין שהשתחויה היתה לשמים. ואולי יש לייסד זה ע"פ המכילתא שם: ויצא משה לקראת חתנו כו' וי"א אף שכינה יצאה עמהם עכ"ל, ולכן השתחוה, ודו"ק.

10. כנראה מדברי רבינו שבא ליישב לשון פסוק י"א: לא אדני שמעני, שרש"י וראב"ע וספורנו כולם פירשו באופן אחר, ורבינו מיישב דמצינו לפעמים שתיבת "לו" נכתבת מלאה אל"ף וכדאה דישעיה שם, ולכן אפשר לפרש לא אדני שמעני מלשון לו אדני שמעני, כלומר הלואי ותשמעני.

11. דף ט"ו ע"ב: ויבא גם השטן בתוכם כו' אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שאמרת לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה ואפ"ה בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה כו' ולא הרהר אחר מדותך. ועיין בסנהדרין [דף קי"א ע"א] שהקב"ה בעצמו הזכיר שזה אחד מהנסיונות של אברהם, והובא ברש"י ריש פרשת וארא.

לוט היתה הפוכה משל אברהם בזה, וזה גרם לו ליפרד מאברהם ולבחור בסדום, ועיי"ש.

כ"ד, ג'. מבנות הכנעני.

כתב ראב"ע ז"ל: הכנעני כלל לעשתי עשר גוים עכ"ל. פירוש דבריו, כי לעיל נ' פט"ו] כתוב וכנען ילד את צידון בכורו וגו', ומונה שם י"א בנים, עיי"ש.

כ"ד, ד'. כי אל ארצי ואל מולדתי תלך וגו'.

כתוב במסורה ז"ל: ה' פסוקים דמטעין בהון אם עכ"ל¹⁵, ועיי"ש במסורה גדולה. והנ"ל, שאלמלי היה כתוב "כי אם" היה דבר זה בכלל השבועה, ולהלן¹⁶ מוכח דהשבועה היתה רק שלא יקח מבנות הכנעני, אבל לא בדוקא שיקח אשה מארץ מולדתו, ודו"ק.

כ"ד, י'. וכל טוב אדוניו בידו.

פירש"י ז"ל: שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו לשלוח לו בתם עכ"ל. עיין רא"ם שכתב ז"ל: אבל יש לתמוה איך עשה זה אברהם והלוא קיים כל התורה כולה כו' וא"כ איך העביר הנחלה מישמעאל ובני קטורה ונתנה ליצחק כו', ושמה י"ל שאני הכא דכתיב כי ביצחק יקרא

זו הוא להודיע לו את גודל מעלת הנדיבות של אברהם אבינו, שהרי לכבוד היה להם [אם יקח מאתם את הקבר], וכעין דמצינו בגמרא בפרק אלו טרפות [חולין דף מ"ד ע"ב] דכי הוי מזמני ליה הוה אזיל אמר כמתיקרו בי, ואף על פי כן לא קיבל אברהם מהם, וכמדתו של רבי פנחס בן יאיר [חולין דף ז' ע"ב]. אלא שרפכ"י החמיר שלא לקבל אפילו מישראל — שהם אינן נהרגין על פחות משה פרוטה, אבל מבני נח זרע חם בודאי שלא יקבל¹², וכדמצינו שבאמת כיוון אברהם אל האמת דבסופו של דבר לקח ממנו ד' מאות שקל עובר לסוחר.

ובאמת מלבד פרשה זו מצינו כמה פעמים שהבליט הכתוב את נדיבותו של אברהם, וכהא דלעיל כשראה מריבה בינו לבין לוט מיד אמר ללוט לבחור לעצמו לאיזה מקום ילך, וכן לאחר המלחמה עם הד' מלכים מיד אמר למלך סדום שאפילו שרוך נעל לא יקח ממנו. גם כל הסיפור בתחילת פרשת וירא על מצות הכנסת אורחים שקיים נכתב כדי להראות לנו את נדיבותו לבו¹³. [ואפשר שבזכות מצוה זו זכה ללידת יצחק, וכדברי הפייטן בתפלת גשם: זכור הנולד בכשורת יקח נא מעט מים וכו'¹⁴]. ועיין לעיל י"ט פט"ו שמדתו של

12. שהרי הם נהרגים על פחות משה פרוטה וכדאיחא בעירובין [דף ס"ב ע"א], דלא מחלי מפני קמצנותם — וכדביאר רבינו בחידושים להלן בפרשת אמור [ויקרא כ"ג כ"א], ועיי"ש בהערה.

13. עיין בחגיגה [דף ג' ע"א]: מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב כו' בת נדיב כתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב וכו', ועיי"ש ברש"י, ולפ"ד רבינו א"ש כפשוטו.

14. מצאתי כעין זה בארכנאל ריש וירא: "התועלת בכל זה היתה להודיע שסיבת היותו זוכה לבנים היא נדיבותו".

15. פי', דישנם חמשה פסוקים שלא כתוב בהם "כי אם" והאנשים טועים בזה וחושבים שצריך לומר "כי אם" אל ארצי וגו'. שאר הפסוקים הם בנ"ך, ועיין למשל בשמואל ב' [י"ט פ"ח] וברש"י ורד"ק שם.

16. היינו מזה דאמר בפסוק ח' דאם לא תאבה האשה ללכך אחרך ונקית משבועתי זאת, משמע שהשבועה היתה רק שלא יקח מבנות הכנעני אבל לא שהשיעו ליקח אשה לבנו מארץ מולדתו, ולכן לא כתוב בפסוק "כי אם" אל ארצי ואל מולדתי תלך, ודו"ק.